

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/lokaltarbete

Våga Vittna Kungsbacka Slutrapport

Teatereleverna på Aranäsgymnasiet spelar upp sin teaterföreställning Våga Vittna

Eleonor Gustafsson
Brå-samordnare
Kungsbacka kommun
2010-03-12

Innehållsförteckning

1. Förord	4
2. Kartläggning/Bakgrund	5
2.1. Projekt mål.....	7
2.1.1. Effektmål.....	7
2.1.2. Delmål.....	7
2.2. Metod.....	7
3. Åtgärder	8
3.1. Planeringsmöten höst 2008 och vår 2009.....	8
3.2. Övriga förberedelser	9
3.3. Planerade insatser	9
3.3.1. Studiedagar för all skolpersonal.....	9
3.3.2. Temadag 1 för elever- Workshops.....	9
3.3.3. Temadag 2 för elever - Forumteater	9
3.3.4. Föräldramöten	9
3.3.5. Utbildning av unga vittnesstödjare	9
3.3.6. Gemensamma rutiner vid brott på skolan.....	9
4. Genomförande.....	10
4.1. Studiedag för skolpersonal.....	10
4.1.1. Utvärdering av studiedagen	10
4.2. Temadag 1 med elever – workshops.....	11
4.2.1. Polisens workshop	11
4.2.2. Brottsofferjourens workshop	11
4.2.3. Medlingsverksamhetens workshop	12
4.2.4. Tingsrättens workshop.....	12
4.2.5. Utvärdering av temadag 1	12
4.3. Temadag 2 - Elever - Forumteater	12
4.4. Föräldramöten	13
4.5. Litteratur på temat civilkurage.....	14
4.6. Utbildning av unga vittnesstödjare	14
4.6.1. Träff och informationsmöte.....	15
4.7. Teaterföreställning för elever i årskurs sju.....	15
4.8. Framtagandet av gemensamma rutiner vid brott på skolan.....	16
4.8.1. Nätverksträff mellan skola, polis och socialtjänst	16
4.8.2. Utvärdering av nätverksträff.....	17
5. Aktörer	18
6. Effekter	19
6.1. Sammanfattning av enkätsvar och intervjuer	19
6.1.1. Ungdomarnas kunskap och förtroende för rättsväsendet.....	19
6.1.2. Brottsom ungdomarna blir vittnen till.....	19
6.1.3. Brottsom ungdomarna själva blir utsatta för.....	19

6.1.4.	Några röster från projektdeltagarna.....	20
6.1.5.	Reflektioner enkätresultat	21
6.2.	Sammanfattning av effekter efter projektstart	22
6.3.	Projektets fortsättning.....	23
6.3.1.	Hösten 2009	23
6.3.2.	Vårterminen 2010	23
6.3.3.	Fortsatt planering i samarbete med Göteborg och Mölndal	23
7.	Avslutande reflektion.....	24
8.	Bilagor.....	25

1. Förord

I den här rapporten återberättas projektet Våga Vittna från starten 2008 fram till senaste genomförda aktiviteten 23 februari 2010. Det har varit en fantastiskt rolig och lärorik tid och vi är tacksamma för det ekonomiska stöd vi har fått vilket bidragit att vi kunnat genomföra aktiviteterna med hög kvalitet. En förlängd projekttid från BRÅ möjliggjorde den sista aktiviteten, en större nätverksträff mellan skola, polis och socialtjänst.

Under kartläggning/bakgrund beskrivs det problem som vi ville förebygga med hjälp av projektet samt vår egen kartläggning som genomfördes innan projektstarten. Under åtgärder beskrivs kortfattat de olika delmomenten och vad de syftade till. Under rubriken genomförande beskrivs de olika delmomenten utförligare samt vilka aktörer som deltog. Rubriken aktörer innehåller mer om vilka aktörer som gjort vad. Till sist kommer en beskrivning av de effekter vi uppnått med projektet samt våra tankar om fortsättningen. I rapporten finns hänvisningar till olika bilagor som beskriver de olika delmomenten mer i detalj.

2. Kartläggning/Bakgrund

Många ungdomar blir varje dag i Sverige vittnen till olika brott. I vårt arbete inom brottsförebyggande rådet har vi nära kontakt med ungdomsutredare som bekräftar bilden av att ungdomar ofta inte vill blanda sig i och berätta för polisen om brott de sett eller utsatts för. Detta leder givetvis till en stor frustration då utredningar inte leder någon vart utan vittnen som är villiga att träda fram för att berätta. Vittnen har en otroligt viktig roll för den svenska rättssäkerheten och för att rättvisa ska skipas. Att ungdomar inte vågar ställa upp som vittnen är ett stort problem vilket leder till allvarliga konsekvenser där många brottslingar slipper undan. Det händer att vittnen känner sig hotade eller är bekanta med de misstänkta och därför väljer att inte berätta. I vissa fall drar vittnen tillbaka eller ändrar tidigare uppgifter, vilket leder till att åtal tvingas läggas ner.

I Barnombudsmannens nya rapport "Vem kan man lita på" svarade drygt 1000 elever på frågor om brott. Nära 70 procent uppgav att de kände någon under 18 år som utsatts för brott som hot, våld, mobbning, stöld eller skadegörelse. Endast 22 procent av ungdomarna uppgav att de var säkra på att vuxna skulle reagera om de ser ett brott. En lösning som de unga själva föreslår är att få mer kunskap om vilka konsekvenser brottsliga handlingar kan få. I en annan enkätundersökning där 449 elever i årskurs 8 tillfrågats har många som utsatts för trakasserier, hot och blivit slagna, ändå kryssat att de aldrig utsatts för något brottsligt. (Mörner N, BOJ, 2006)

BRÅ Eskilstuna har arbetat fram ett arbetssätt som visat sig framgångsrikt för att få fler ungdomar att ändra attityd och våga vittna. Modellen ger både skolpersonal samt ungdomar och deras föräldrar kunskaper om vad bland annat övergrepp i rättsak innebär och vad det kan få för konsekvenser. I genomförd undersökning av åk 7 elever i Eskilstuna var de vanligaste brotten eleverna uppgav hot och kränkningar. Största hindret att anmäla brott var risk för hot och hälften uppgav att de endast anmäler om de får stöd utav någon. Lite över hälften uppgav att de litar på polisen, flickorna litar på polisen i mindre utsträckning än pojkarna. Efter projektet genomfördes en uppföljande enkätundersökningen som tydligt visade att ungdomarna fått en annan syn på brott och tilliten till rättsapparaten hade ökat i jämförelse med de andra skolorna som ingick i studien. Av aktörerna inom projektgruppen har bland annat stödcenter för unga brottsoffer märkt en ökning av antalet ungdomar som sökt deras hjälp.

I mars månad 2008 genomfördes ett uppstartsmöte i Kungsbacka på rubriken "Våga vittna" tillsammans med Tommy Jonasson från BRÅ i Eskilstuna. Inbjudna till mötet var bland annat representanter från Tingsrätten, Åklagarkammaren, Polisen, Länsförsäkringar Halland, Individ och familjeomsorgen, Medlingsverksamheten, Brottsofferjouren, rektorer samt elever från högstadie- och gymnasieskolor i Kungsbacka.

Gensvaret från inbjudna elever och vuxna var starkt. Många vittnade om att problembilden från Eskilstuna även finns i Halland. Vi fick ett kraftfullt stöd från de inbjudna att starta upp ett liknade arbete i Kungsbacka. Länsförsäkringar Halland beslutade sig för att sponsra projektet vilket innebar att samordnartjänsten på Brå kunde utvidgas till den heltidstjänst som behövdes för att kunna projektleda arbetet.

Mot denna bakgrund sökte vi även projektmedel ifrån nationella BRÅ och från Brottsoffermyndigheten för att kunna verkställa projektets olika delmoment.

Vi bestämde oss för att genomföra projektet på de två högstadieskolorna Frillesåsskolan och Hålabäckskolan. Skolorna valdes då de själva visat ett stort intresse att jobba med projektet kommande läsår. På en av skolorna var det under 2007 en hel del problem med bland annat skadegörelse. Efter ett lyckat samarbete mellan, skola, fritid, polis, brå och socialtjänst förbättrades situationen på skolan avsevärt. Antal anmälningar från skolan till polisen minskade under 2008 drastiskt jämfört med föregående period. Den andra utvalda skolan hade nyligen genomfört ett omfattande trygghetsarbete, bland annat genom trygghetsvandringar med elever. Tanken var att Våga vittna projektet skulle fungera som en viktig del i skolornas fortsatta trygghetsarbete.

För att ta reda på mer om vår målgrupp och för att kunna utvärdera eventuella effekter av projektet startade vi med att genomföra en liknande enkätundersökning¹ som genomförts i Eskilstuna. Undersökningen genomfördes av 291 elever i årskurs 8 på fyra högstadieskolor Kungsbacka. Samtliga klass 8 eleverna på de två utvalda projektskolorna samt på två referensskolor deltog i undersökningen. På den ena projektskolan svarade även elever i årskurs 9 på enkäten. Anledningen till detta var ett önskemål från skolan att även låta niorna omfattas av projektet, då en del av de eleverna nyligen varit inblandade i brotts handlingar.

Resultatet av enkätundersökningen bekräftade resultatbilden från många tidigare undersökningar om ungdomar och brott. De allra flesta av eleverna i vår undersökning har kommit i kontakt med brott på olika sätt. Resultatet visade tydligt att eleverna oftare ser brott än att de själva råkat ut för dem. Kränkningar och hot var de vanligaste brotten ungdomarna uppgav att de blivit vittnen till. 67 procent av de 291 ungdomarna uppgav att de sett någon annan ungdom kränka en annan ungdom under de senaste 12 månaderna. 62 procent av ungdomarna hade bevittnat skadegörelse på skolan och 40 procent angav att de hade bevittnat hot. 70 procent av ungdomarna angav ett högt förtroende för polisen. Minst förtroende hade ungdomarna för tingsrätten och brottofferjouren. Dessa två instanser var också de instanser som eleverna i undersökningen ansåg sig ha minst kunskap om. Många av ungdomarna angav att de skulle bli osäkra att anmäla brott av anledningen att de inte vill vittna i en eventuell rättegång. Hälften av ungdomarna skulle endast anmäla brott om de fick stöd utav någon, fler tjejer än killar svarade att de endast anmäler brott om de får stöd. 18 procent av eleverna tror att vuxna alltid eller nästan alltid anmäler brott de ser. Resultatet bekräftade hur viktig målgruppen vuxna och föräldrar är i arbetet med att få fler ungdomar att våga vittna och anmäla brott.

¹ Enkätundersökningen återfinns i bilaga 1

2.1. Projekt mål

En arbetsgrupp bildades under hösten 2008 med representanter från grundskola, polis, brottsofferjour, medlingsverksamhet, individ och familjeomsorg, tingsrätten i Varberg och teater UNO. Projektledare var BRÅ-samordnare Eleonor Gustafsson och BRÅ-ordförande Åke Eliasson. Nedan redovisas samtliga olika effekt- och delmål som sattes upp av arbetsgruppen.

2.1.1. Effektmål

- Att ungdomar och vuxna som blir vittnen till brottslig aktivitet ska känna en större trygghet och våga vittna och agera vid brottsändelser.
- Skapa en gemensam syn bland skolpersonal, elever och föräldrar gällande ansvar att vittna och anmäla brott.

2.1.2. Delmål

- Öka förtroendet och kunskapen om den svenska rättsapparaten och vilken hjälp som finns att få då man drabbas av brott, brottsoffer som vittne.
- Att ta fram ett gemensamt dokument om riktlinjer för polisanmälningar i skolan, som ska fungera som ett stöd för skolan vid brottsändelser.
- Att utbilda unga vittnesstödjare vid högskolan i Varberg för att öka stödet för unga brottsoffer som ska vittna.
- Att arbeta fram en fortsatt modell som kan spridas till samtliga högstadieskolor i Kungsbacka.

2.2. Metod

Brå i Eskilstuna har arbetat fram modellen nedan som visat sig vara framgångsrik i att få fler unga att våga och vilja vittna. I en uppföljande enkätundersökning som gjordes av BRÅ i Eskilstuna och som det står om på sidan 3 konstaterades det att kunskapen och tilltron till rättsväsendet ökade bland eleverna. Även polisen och stödcentrum för unga brottsoffer i Eskilstuna har märkt av förbättringar. För att försöka få samma positiva resultat använde vi oss av samma modell. Nedan presenteras modellen kort:

1. Kartläggning
2. Studiedag för personalen
3. Temadagar/Workshops med elever
4. Föräldramöten/Föräldrautbildning
5. Utbildningsmaterial för det fortsatta skolarbetet
6. Utvärdering

3. Åtgärder

Nedan redovisas de olika planerade åtgärderna samt en kortfattad beskrivning av de förberedelser som genomfördes innan projektet sjuösattes.

3.1. Planeringsmöten höst 2008 och vår 2009

En arbetsgrupp bildades under hösten 2008 med representanter från grundskola, polis, brottsofferjour, medlingsverksamhet, individ och familjeomsorg, tingsrätten i Varberg och teater UNO. Arbetsgruppen jobbade utifrån Eskilstuna modellen och resultatet av den enkätundersökning vi genomfört i skolorna i Kungsbacka.

Totalt genomfördes tre gemensamma planeringsmöten med hela gruppen. Däremellan tog projektledarna enskild kontakt med de olika aktörerna för att färdigställa det flödesschemat vid ungdomsbrott som påbörjades under första mötet.²

Arbetsgruppens första möte handlade mycket om att lära känna varandra och berätta om vilka förväntningar som fanns på projektet. Tommy Jonasson från Brå i Eskilstuna bjöds in till mötet för att berätta om deras tillvägagångssätt. I slutet av mötet hjälpte Tommy gruppen att påbörja arbetet med att ta fram ett flödesschema över vad som händer hos de olika aktörerna vid ungdomsbrott. Syftet var att hitta och diskutera eventuella svaga länkar i flödet. Det bidrog till bra diskussioner mellan exempelvis polis och skolans personal om hur kommunikationen kunde förbättras för att skapa en större trygghet i flödet.

Under följande två möten arbetade gruppen tillsammans med planering för kommande projektdagar på skolorna. Gruppen enades om att det var viktigt att ha en röd tråd i projektet genom att samlas kring ett gemensamt "case" som sedan kunde användas som utgångspunkt i elevövningarna. Det gemensamma "caset" blev den Våga vittna film som tagits fram i Eskilstuna samt ett ungt brottsoffer som berättade sin sanna historia för eleverna. Genom radioprogrammet Kaliber "om unga som hade vågat vittna" fick vi kontakt med Pontus Ericsson som tackade ja till att medverka i vårt projekt som föreläsare för både elever och skolpersonal vid temadagarna. Under sista mötet hade vi även det glädjande beskedet om att vi fått pengar från Kulturrådet till att anställa en dramapedagog från Kulturskolan till projektet.

Dramapedagogens uppgift blev att arbeta med de elever som önskade spela upp teater för sina föräldrar under projektets sista delmoment föräldramötet. Under sista mötet diskuterades också gemensamma rutiner för polisanmälan i skolan. Till vår hjälp hade vi två goda exempel på framtagna rutiner från Göteborg och Eskilstuna kommun. Gruppen var helt enig om att det var viktigt att påbörja arbetet med att ta fram liknande rutiner för skolorna i Kungsbacka kommun. Under mötet beslutade vi också att satsa pengar skolmaterial i form av böcker på tema brott och civilljurage Böckerna som köptes in var följande; "Det dina ögon ser" av Christina Wahldén, "Tusen gånger starkare" av Christin Herrström "Take a look at dig själv" av Lena Victorin och "Blåögd" av Mats Berggren.

² Flödesschema vid ungdomsbrott i Kungsbacka bilaga 2

3.2. Övriga förberedelser

Vi har innan och under projektet vid ett flertal tillfällen även haft kontakt med olika personer från Malmö och Göteborg som också arbetat med liknande ”Våga Vittna” projekt efter Eskilstuna modellen. Vi har genom dessa kontakter fått ovärderlig hjälp och stöd i vårt arbete och fått tagit del av uppföljningar och utvärderingar.

Innan projektstarten informerade vi om det kommande projektet för föräldrar vid skolornas föräldramöten. Det kändes viktigt att informera föräldrarna om vad deras barn skulle få uppleva under projektet. Vi informerade även kommunens rektorer om projektet och visade resultatet från vår undersökning.

3.3. Planerade insatser

Nedan följer en kortfattad beskrivning samt syfte med de olika åtgärderna som planerades och genomfördes under våren 2009.

3.3.1. Studiedagar för all skolpersonal

I samband med skolstarten våren 2009 genomfördes två studiedagar för lärarna på de två skolorna. Syftet var att förankra projektet och modellen hos all skolpersonal. Syftet var också att skapa en ökad förståelse för rättsprocessen och vilken roll skolan har i att få unga människor att våga vittna.

3.3.2. Temadag 1 för elever- Workshops

Nästa åtgärd som genomfördes var en temadag med eleverna där de fick möta de olika representanterna från projektet i fyra olika workshops. Syftet med dagen var att skapa en bild av vad som händer hos de olika aktörerna inom rättsväsendet och att ge eleverna kunskap om deras olika yrkesfunktioner.

3.3.3. Temadag 2 för elever - Forumteater

Denna dag medverkade eleverna i ett forumspel som arrangerades av en professionell teatergrupp. Tanken med forumspelet var att eleverna skulle få använda sina kunskaper från föregående temadag. Tanken var också att ge eleverna en större insikt om att det oftast är sina egna attityder man ska förändra för att kunna påverka ett händelseförlopp.³

3.3.4. Föräldramöten

Som projektets sista åtgärd planerades eleverna få i uppgift att förmedla sina nya kunskaper och insikter till sina föräldrar vid ett föräldramöte. De elever som önskade spela teater skulle få stöd och handledning av en dramapedagog från Kulturskolan. Resterande elever skulle få stöd av sina klasslärare. Tanken med föräldramötet var främst att skapa en gemensam syn på ämnet och ge föräldrarna en ökad kunskap om vad deras barn upplevt genom projektet.

3.3.5. Utbildning av unga vittnesstödjare

Som en del i projektet utbildades unga vittnesstödjare i samarbete med högskolan i Varberg och brottsofferjouren i Kungsbacka. Syftet med de unga vittnesstödjarna är att öka stödet för ungdomar som önskar stöd inför, under eller efter en rättegång.

3.3.6. Gemensamma rutiner vid brott på skolan

En annan viktig del i projektet var att ta fram gemensamma rutiner för anmälan till polisen vid brottshändelser samt anmälan till socialtjänsten när barn far illa. Syftet med dessa rutiner är

³ Mer information om forumspelet av Teater UNO finns i bilaga 3

att få en ökad samsyn på brott i skolan och att skola, socialtjänst och polis ska få ett bättre samarbete.

4. Genomförande

Här följer en beskrivning över själva genomförandet samt vilka och i vilken omfattning de olika aktörerna deltagit.

4.1. Studiedag för skolpersonal

Projektet inleddes med en halv studiedag under vårterminen på vardera skola för skolpersonalen sammanlagt deltog 93 personer. Bägge dagarna genomfördes i början av vårterminen. Dagen inleddes med filmen Våga vittna från Eskilstuna. Efter filmen berättade ett ungt brottsoffer om sina upplevelser om att ha gått igenom hela rättsprocessen. Personalen fick sedan information från rättsväsendets olika representanter utifrån det flödesschema gruppen tidigare arbetat fram. Informationen bestod av respektive yrkesfunktion och över hur det rättsliga systemet fungerar från det att en ungdom begår ett brott tills det att en dom faller. De fick också veta vilken hjälp de som skolpersonal kunde få från de olika instanserna.

Gruppen delades sedan in i två grupper och ena gruppen började med att medverka samma forumspel som väntade eleverna under dag två i projektet. Den andra gruppen fick information om vad elevernas svarat på enkätfrågorna. Dagen avslutades med en gemensam diskussion utifrån frågor arbetsgruppen tagit fram med hjälp av BRÅ Eskilstunas handledning.

Aktivitetsschema för studiedag skolpersonal.

13:00	* Syftet med dagen och projektet * Våga Vittna filmen * Ungt brottsoffer berättar * Presentation av flödesschema med information av, polis, socialtjänst, åklagare, domare, medlingsverksamhet och brottsofferjour.	
14:00	Grupp 1	Grupp 2
	Teater UNO Forumteater	Presentation av elevernas enkätsvar med efterföljande diskussion.
14:50	Fikapaus	
15:10	Grupp 1	Grupp 2
	Presentation av elevernas enkätsvar med efterföljande diskussion .	Teater UNO Forumteater
Ca 16:00 – 16:45	Avslutande diskussion Vad förväntas av skolpersonalen under projektet? workshops, forumspel, föräldramöte.	

4.1.1. Utvärdering av studiedagen

För att utvärdera dagen använde vi en utvärderingsmall som fanns att tillgå i Eskilstunas framtagna våga vittna material. Majoriteten av lärarna var mycket positiva till studiedagen och till de kommande aktiviteterna för eleverna. Många tyckte dock att det gavs för lite utrymme till diskussion då vi inte hann med att ställa många av de diskussionsfrågor vi planerat. Vi fick därför ändra vårt upplägg till nästa skola och kortade ner enkätpresentationen och fick mer tid över till diskussion. Det hade ändå varit önskvärt att få en heldag med skolpersonalen för att hinna med fler diskussionsfrågor. Lärarna fick frågorna med sig vid dagens slut för att kunna diskutera dem vidare vid senare tillfälle.

Lärarna tyckte också det var positivt att få delta i forumteatern för att få en inblick i det som eleverna sedan skulle få uppleva. Det gav även skådespelarna chans att få ta del av skolpersonalens åsikter och att finjustera pjäsen inför elevpremiären.

Vad mer som framkom vid utvärderingen var skolpersonalen på de båda skolorna svarade att det tyckte det var jätteviktigt att det togs fram gemensamma rutiner för hantering av brott på skolan.

4.2. Temadag 1 med elever - workshops

Dagen inleddes med Eskilstuna filmen "Våga Vittna" och ett ungt brottsoffer som berättade sin historia för eleverna.⁴ Tanken med inledningen var att ha något gemensamt att utgå från och kunna referera till under dagens kommande workshops. Efter den gemensamma inledningen fick eleverna besöka fyra olika workshops på vardera timmen.

Aktivitetsschema för temadag 1 med elever.

8:15-8:55 Gemensam samling	Presentation av dagen samt deltagarna Visning av Våga vittna filmen Ungt brottsoffer berättar om sina erfarenheter			
Workshops, rullande schema	Grupp 1	Grupp 2	Grupp 3	Grupp 4
9:00-9:50	Polis	Tingsrätt	Medling	BOJ
10:00-10:50	BOJ	Polis	Tingsrätt	Medling
11:00-11:50	Medling	BOJ	Polis	Tingsrätt
11:50-13:00	Lunch	Lunch	Lunch	Lunch
13:00-13:50	Tingsrätt	Medling	BOJ	Polis
14:20- 15:00 Gemensam avslutning	Information om projektets fortsättning Forumteater Föräldramöte			

4.2.1. Polisens workshop

Eleverna fick möta två poliser under workshopen, en kvinnlig civilspanare och en manlig kriminalinspektör. Poliserna berättade om sina olika arbeten och delade sedan in eleverna i fyra olika grupper. Grupperna fick olika berättelser om brott att arbeta med som polisen av erfarenhet vet förekommer bland ungdomar. Eleverna fick ta ställning till om det begåtts något brott, i sådana fall vilket brott och när det ägt rum. Under elevernas redovisning diskuterades de olika brotten, vad som stod i lagtexten och viken straffsats de olika brotten skulle kunna ge.. Diskussion fördes även om övergrepp i rättssak och varför det är viktigt för polisens arbete att folk ställer upp och vittnar.

Eleverna var aktiva under workshopen och verkade inte ha några problem att leva sig in i de olika berättelserna och det diskuterades flitigt. Vi upplevde att det var bra att eleverna fick möjlighet att möta två olika poliser för att visa på bredden i yrket.

4.2.2. Brottsofferjourens workshop

Eleverna träffade här brottsofferjourens ordförande i Kungsbacka, vittnesstödjare i Kungsbacka samt den ungdom som tidigare föreläst om sina erfarenheter vid dagens inledning. De fick under workshopen information om varför brottsofferjouren finns och vilket

⁴ Artikel om temadagen, se bilaga 11

stöd de erbjuder. Det diskuterades hur man kan känna sig som brottsoffer eller vittne och vilket stöd man kan vara i behov utav. Det informerades också särskilt om de unga vittnesstödarna som utbildas på högskolan i Varberg.

Vi upplevde att det var mycket positivt att ha med en ungdom med egna erfarenheter som ungdomarna kunde ställa frågor till. I utvärderingen från lärare, elever och arbetsgrupp önskade de att passet hade innehållit lite mer praktiska övningar för att få eleverna mer aktiva.

4.2.3. Medlingsverksamhetens workshop

Här träffade eleverna de två medlarna i Kungsbacka kommun som började med att berätta om vad medling är för något och vem det kan hjälpa. Eleverna fick sedan arbeta med 4-hörns övningar. Övningarnas syfte var att få eleverna att sätta sig in i de båda rollerna som gärningsman och brottsoffer. Skulle du själv vilja träffa någon som utsatt dig för brott i ett medlingsmöte? Skulle du själv som gärningsman vilja träffa den du utsatt? Och av vilka anledningar skulle du vilja eller inte vilja träffas? Detta var frågor som diskuterades med hjälp av 4-hörn övningen. Eleverna var aktiva under övningen och det blev många bra diskussioner. Det var dock nackdel för de elever som fick börja dagen med att besöka medlingsverksamheten då det blev svårare att sätta sig in i det innan de besökt någon av de andra.

4.2.4. Tingsrättens workshop

Under denna workshop fick eleverna delta i ett rättegångsspel.⁵ De träffade en domare, åklagare samt två tingsnotarier som spelade försvarsadvokat och målsägandebiträde. Övriga roller som målsägande, åtalad, vittne och nämndemän spelades utav eleverna själva. Rättegångsspelet tog sin utgångspunkt i det brott som utspelade sig Våga vittna filmen som eleverna sett tidigare.

Det var aldrig några problem att få frivilliga att vilja spela de lediga rollerna. Vi upplevde att eleverna tyckte det var roligt att få vara med och spela och att de elever som endast var åhörare lyssnande mycket intresserat. Arbetsgruppen som höll i workshopen var nöjda med dagen och tyckte eleverna gjorde ett fantastiskt jobb.

4.2.5. Utvärdering av temadag 1

Efter samtal med lärare och elever som deltog under dagen var de överlag positiva. Det var en lång och mycket intensiv dag för eleverna och de upplevdes trötta och mindre fokuserade mot slutet av dagen. Så här efteråt tror vi det hade varit bra med längre raster och kortare eller färre workshops. Vi tror även det kan ha varit en nackdel för de grupper som fick börja besöka exempelvis medlingsverksamheten och sist polisen. Den ultimata ordningsföljden för dagen hade varit att alla grupper fått börja med polisen, sen brottsofferjouren, tingsrätt och sist medlingsverksamheten. Men då eleverna skulle hinna möta alla på en dag var det inte möjligt.

4.3. Temadag 2 - Elever - Forumteater

Under den andra dagen för eleverna fick de medverka i det forumspel som tagits fram till projektet av en professionell teatergrupp.⁶ I slutet av teatern diskuterades även hot och övergrepp i rättssak. Efter forumspelet fick eleverna uppdrag att planera ett föräldramöte. Dramapedagogen berättade också för eleverna om sin roll i projektet, och att de till nästa gång

⁵ Bifogad artikel i bilaga 10

⁶ Mer information om forumspelet av Teater UNO finns i bilaga 3

skulle känna efter om de ville arbeta mer med teater. Eleverna vi pratade med direkt efteråt var mycket positiva och nöjda med teatern. De var engagerade i forumspelet och gav många förslag till lösningar. Det var svårt att få frivilliga att gå upp och byta ut skådespelarna, men när det skedde blev det oerhört lyckat. Forumspelet uppskattades mycket av både lärare och elever.

Foto: Åke Eliasson

4.4. Föräldramöten

Varje klass planerade föräldramötet under lektionstid. De som ville arbeta med teater fick träffa dramapedagogen vid fyra tillfällen, totalt 6 timmar per klass. De elever som inte valde att arbeta med teater fick handledning av lärarna och hade även kontaktoppgifter till de olika personerna de mött i projektet. Vi som projektledare var med på den ena skolan under delar av planeringen. Det var många av eleverna som själva tog kontakt då de ville använda samma övningar med föräldrarna som de själva fått uppleva.

I samtliga klasser var det flertalet av eleverna som framförde teater. Det vanligaste eleverna valde att iscensätta var en rättegång. En klass anordnade ett forumspel för sina föräldrar med inspiration från teater UNO. Efter teatern hade nästan samtliga klasser olika diskussionsövningar med sina föräldrar. Det var alltifrån egna påhittade 4-hörns övningar till övningar som de själva fått uppleva i projektet.

Föräldrauppslutningen skilde sig något åt emellan de olika skolorna. På ena skolan kom nästan samtliga föräldrar medan närvaron låg på cirka 70 procent på den andra.

Vi har fått positiv respons från de föräldrar vi pratade med under föräldramötena. De var positiva till projektet och många delgav att de hade haft diskussioner med barnen hemma som berättat om projektet. De tyckte även det var positivt att få ta del av elevernas erfarenheter och lära sig mer om projektet under föräldramötet. I en av klasserna sa föräldrarna att det roligaste var att få se barnen göra något de planerat tillsammans, vilket de menade att de aldrig tidigare upplevt.

Vi som projektledare tyckte det var kul att se elevernas stora engagemang under mötena. Eleverna imponerade och allra stoltast verkade lärarna vara. På den ena skolan uttryckte

lärarna särskilt att de aldrig sett sina elever så engagerade och att de kommer att fortsätta använda sig av teater som pedagogiskt verktyg. Lärarna var också väldigt tacksamma för dramapedagogen som hjälpt eleverna framåt och som visat dem de nya verktygen.

Foto: Åke Eliasson

4.5. Litteratur på temat civilkurage

Klassuppsättningar med ungdomsböcker på temat civilkurage köptes in för att förstärka projektet ytterligare. Böckerna har använts på olika sätt, både för hemlånning och som högläsning under lektionstid. *Bokpaketen innehåller följande fyra titlar*; Christina Wahlden "Det dina ögon ser", Christina Herrström "Tusen gånger starkare", Mats Berggren "Blåögd" Lena Victorin "Take a look at dig själv"

Förutom ovan nämnda böcker har Eskilstunas material med lärarhandledning och film köpts in och använts i projektet. Vi har även satsat projektpengar på BRÅ:s lärarhandledningar "Du & Jag Rätt och Fel" och "Vart går gränsen?" till skolans långsiktiga främjande och förebyggande arbete.

4.6. Utbildning av unga vittnesstödjare

I den enkätundersökning som ligger till grund för Våga Vittna projektet såg vi att det fanns ett behov bland ungdomarna att få stöd för att våga anmäla brott och för att vittna i en eventuell rättegång. Många ungdomar uppgav att de skulle bli osäkra att vittna på grund av risken att själva kunna råka illa ut efteråt. Många ungdomar visste inte heller hur en rättegång går till vilket förstärkte osäkerheten. Ett tryggt vittne är oerhört viktigt för att få en bra rättegång med högt bevisvärde.

Tanken med de nya unga vittnesstödjarna är att de ska finnas som en ökad resurs för ungdomar som ska vittna i en rättegång.⁷ Unga vittnen och/eller brottsoffer som önskar stödsamtal inför en rättegång ska kunna få hjälp av ett vittnesstöd som inte är så långt ifrån deras egen ålder. Det kan också handla om att de önskar feedback efter rättegången eller att de vill gå och titta på rättegångssalen innan samt ha någon med sig under själva rättegången. Vittnesstödjarna är en resurs för ungdomar som ska vittna i Varbergs tingsrätt. Det är alltså

⁷ Se artikel, bilaga 12

inte bara ungdomar i Kungsbacka kommun som kan få ta del av deras stöd utan även ungdomar tillhörande i Varberg och Falkenberg.

4.6.1. Träff och informationsmöte

Den 4 maj 2009 anordnade vi tillsammans med Brottofferjouren en större träff med syftet att informera om Våga vittna projektet och de unga vittnesstödarna.⁸ Inbjudna till var BRÅ-ledningsgrupp i Kungsbacka, verksamma vid jourerna i Falkenberg, Varberg och Kungsbacka, studenter från campus i Varberg med handledare, representanter från Tingsrätten i Varberg samt Polisen. Sammanlagt deltog 45 personer på mötet.

Deltagarna fick även lyssna till en föreläsare från Brottoffermyndigheten. Efter mötet bildades en arbetsgrupp med representanter från de olika jourerna som fick i uppdrag att lösa den framtida organisationen av de unga vittnesstödarna.

Parallellt med projektet har sex studenter som läser socialpedagogiska programmet på högskolan i Varberg till utbildats till unga vittnesstödare. Utbildningen har skett i samarbete med högskolan i Varberg, Brå och Brottofferjouren i Kungsbacka. Sammanlagt har vi haft sju utbildningstillfällen med föreläsare från bland annat polis, psykolog, tingsrätten i Varberg och brottsoffermyndigheten. Utbildningen har inriktat sig på möten med unga vittnen och brottsoffer. Litteratur som använts under utbildningen är ”Unga brottsoffer & vittnen – om utsatthet och stöd av Elin Jägervall”, Hej, hoppas allt är ok: att samtala med unga brottsoffer av Ann Hellströmer och Ulrika By samt BOJ:s handbok för stödpersoner & vittnesstöd.

Vittnesstödarna har under hösten 2009 gått bredvid de mer erfarna vittnesstödarna och från och med vårterminen 2010 ska de på egen hand stötta unga vittnen. Samordningen sker i samarbete med brottsofferjourerna i Falkenberg, Varberg och Kungsbacka då samtliga kommuner är knutna till Tingsrätten i Varberg. Om vi märker av ett fortsatt behov av unga vittnesstödare kommer fler studenter erbjudas utbildning.

4.7. Teaterföreställning för elever i årskurs sju

Parallellt med projektet har gymnasieelever som läser estetisk linje arbetat med en teaterföreställning med namnet Våga vittna.⁹ Drama eleverna och deras teaterlärare nappade på idén när de hörde talas om projektet och teatern har arbetats fram i samarbete med Brå. Föreställningen tar upp fyra scener som alla speglar olika brott i ungdomars vardag. Varje scen är fristående och lämnar offret i en utsatt situation. Efter föreställningen har drama eleverna själva fört en dialog med de yngre eleverna. Pjäsen har spelats tio gånger för totalt cirka 150 elever i årskurs sju.

Skådespelarna har lagt ner ett fantastiskt arbete med föreställningen som har imponerat stort på såväl elever som lärare. Pjäsen har också filmats för att eventuellt kunna användas i kommande fortsättning av projektet. Vi hoppas kunna fortsätta detta samarbete då vi verkligen tror på modellen att äldre elever diskuterar de här frågorna med yngre elever.

⁸ Se inbjudan och deltagarförteckning bilaga 8

⁹ Se artiklar om teaterföreställningen bilaga 13 och 14

Aranäs teater elever

Foto: Åke Eliasson

4.8. Framtagandet av gemensamma rutiner vid brott på skolan

Under hösten 2009 påbörjades arbetet med att ta fram gemensamma rutiner för skolorna i Kungsbacka kommun. Som en uppstart bjöd vi in samtliga rektorer från grundskolan till en träff. Under träffen presenterade Christer Lundberg från Ung och trygg i Göteborg de rutiner som tagits fram för skolorna i Göteborg och Mölndal kommun. Polisen presenterade också ett framtaget dokument som beskriver hur de önskar att skolan hanterar och anmäler brott. Polisen i Kungsbacka har också efter projektet tagit fram kontaktpoliser till samtliga högstadieskolor i kommunen, på sikt ska detta utvecklas till att omfatta även gymnasieskolorna. Efter det första mötet bildade BRÅ i Kungsbacka en arbetsgrupp med representanter från skola, polis och socialtjänst för att arbeta fram de lokala rutinerna. Rutinerna har sedan skickats ut på remiss till samtliga rektorer för synpunkter och därefter bearbetats ytterligare.¹⁰

4.8.1. Nätverksträff mellan skola, polis och socialtjänst.

Nätverksträffens syfte var att öka kunskapen och förståelsen för varandras olika roller när brott begås i skolan, samt att förbättra samarbetet mellan skola, polis och socialtjänst.¹¹ Syftet var också att konkretisera och levandegöra de framtagna gemensamma rutinerna. I den fick vi utav polismyndigheten i Stockholm som anordnat en liknande träff med hjälp av Lars Werner som är en av Sveriges främsta experter på skoljuridik. Inbjudna var verksamhetschefer, utvecklingsledare, rektorer, kuratorer, skolsköterskor från grund- och gymnasieskolan, representanter från socialtjänst, kontaktpoliser och ungdomsutredare från Kungsbackapolisen samt representanter från fritid. Sammanlagt deltog 102 personer.

Träffens innehåll;

BRÅ Kungsbacka inledde och informerade om bakgrunden till de framtagna rutinerna och "Våga Vittna" projektet. Representanter från skola, polis och socialtjänst informerade om deras roll när det sker brott i skolan och när barn far illa. Lars Werner föreläste därefter om skolans rättigheter, skyldigheter och möjligheter.

Efter föreläsningen höll Lars i ett grupparbete och deltagarna delades in i 10 grupper. I varje grupp fanns representanter från socialtjänst och polis. I den mån det var möjligt placerade vi kontaktpoliserna i samma grupp med inbjudna från deras kontaktskola. Grupperna fick

¹⁰ Gemensamma rutinerna för anmälan till polisen samt till socialtjänsten när barn far illa, se bilaga 5

¹¹ Inbjudan och deltagarförteckning, se bilaga 9, artiklar se bilaga 15 och 16

uppgiften att diskutera ett ”case” som utgick ifrån ett gäng tonårstjejer på en skola och som utmynnade i en misshandel.

Efter diskussion i smågrupper avslutades träffen i storforum där Lars konkretiserade hela processen i respektive organisation och ställde frågor till deltagarna.

4.8.2. Utvärdering av nätverksträff

Några dagar efter träffen skickade vi ut en enkät med sex frågor till de olika organisationerna som var representerade på nätverksträffen. Responsen var mycket positiv från samtliga som svarat och som vi pratat med efteråt. Utvärderingen visar att det från både skola, polis och socialtjänst finns ett stort behov att diskutera de här frågorna. Den visar också på en stor efterfrågan på att det ordnas fler liknande träffar framöver. Gruppdiskussionerna var det som verkade uppskattas mest då deltagarna menade att de gav tillfälle att knyta nya värdefulla kontakter.

Vi är oerhört glada över att kunnat genomföra den här nätverksträffen. En ökad samverkan mellan skola, polis och kommun tror vi är oerhört viktigt i ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete. De framtagna rutinerna ser vi som en del i det fortsatta arbetet med ”Våga Vittna” och hoppas nätverksträffen och de framtagna rutinerna ska bidra till en tryggare skolmiljö för både elever och skolpersonal. Vi fick i utvärderingen med oss många bra förslag på hur vi kan gå vidare med dagen. Under dagen kom det även upp några saker vi behöver ändra i de framtagna rutinerna.

5. Aktörer

Följande aktörer har varit inblandade i projektet Våga Vittnas olika delmoment. Respektive aktörs medverkan beskrivs utförligare under den ovanstående rubrik 4.

Temadagar

Brottsförebyggande rådet Kungsbacka
Medlingsverksamheten i Kungsbacka
Polisen i Kungsbacka
Tingsrätten i Varberg
Åklagarmyndigheten i Halmstad
Brottsofferjouren Kungsbacka
Socialtjänsten i Kungsbacka
Teater UNO

Utbildning unga vittnesstödjare

Brottsförebyggande rådet Kungsbacka
Brottsofferjouren Kungsbacka
Tingsrätten i Varberg
Campus Varberg (specialpedagogiskt program)

Teaterföreställning för elever i årskurs sju

Aranäsgymnasiets estetiska program inriktning teater
Brottsförebyggande rådet Kungsbacka

Framtagandet av gemensamma rutiner vid brott på skolan

Brottsförebyggande rådet Kungsbacka
Polisen i Kungsbacka
Grund- och gymnasieskolan i Kungsbacka
Socialtjänsten i Kungsbacka
Serviceförvaltningen i Kungsbacka

Planering och genomförande av nätverksträff

Brottsförebyggande rådet Kungsbacka
Polisen i Kungsbacka
Grund- och gymnasieskolan i Kungsbacka
Socialtjänsten i Kungsbacka
Lars Werner föreläsare och diskussionsledare

6. Effekter

Nedan presenteras de effekter vi har kunnat se efter projektet samt viktiga lärdomar vi tar med oss i kommande arbete.

6.1. Sammanfattning av enkätsvar och intervjuer

I början av höstterminen 2009 genomförde vi samma enkätundersökning som innan projektet för effektutvärdering av projektet.¹² Vi har också intervjuat lärare och medverkande i projektet vad de tyckte samt hur de tänker inför fortsättningen av projektet. Vi ville med enkätundersökningen se huruvida elevernas attityder till att ställa upp att vittna har förändras. Det var också av intresse att se om de anser sig fått mer kunskap om hur rättsväsendets fungerar och vart de kan vända sig för att få hjälp.

I intervjuer och samtal med delaktiga i projektet har vi fått många positiva svar där samliga tycker det är viktigt att projektet får en fortsättning. Ungdomarna har också lämnat övervägande positiva kommentarer om projektet i enkätens sista öppna fråga. Majoriteten uttrycker i enkäten att projektet både varit lärorikt och roligt, samt att man nu vet mer om hur man skulle agera om man blir vittne till ett brott. Resultatet visar att det är fler som tagit ställning och vet vad de tycker efter projektet då vet ej svaren minskat betydligt i jämförelse med svaren innan projektstart. Brottsofferjouren har efter projektet märkt av en ökning av föräldrar som kontaktar dem för rådgivning och stöd. En av skolorna uppger att de nu anmält brott som de inte tror de skulle ha anmält före projektet. De anger också att personal och elever hänvisar till den kunskap de fick genom Våga Vittna projektet i den dagliga verksamheten.

6.1.1. Ungdomarnas kunskap och förtroende för rättsväsendet

Resultatet visar att flickorna höjt sin kunskapsnivå mer än pojkarna och att de har ett större förtroende för rättsväsendet. Flickorna uppger en ökad kunskap för samtliga aktörer förutom socialtjänsten efter projektet. Pojkarna uppger en något ökad kunskap för tingsrätt, domare och brottsofferjouren. Flickorna har ökat sitt förtroende för samtliga aktörer förutom för polisen. Pojkarna däremot uppger ett något minskat förtroende för samtliga aktörer.

6.1.2. Brott som ungdomarna blir vittnen till

Resultatet visar att ungdomarna i större grad efter projektet väljer att anmäla brott de ser av anledningen att de hoppas att andra skulle göra detsamma om de själva blev utsatta. Att brottet inte känns tillräckligt allvarligt har mindre betydelse i avgörandet att anmäla brott eller inte än innan projektet. Flickorna vill i större utsträckning anmäla brott som uppfattas som mindre allvarliga än före projektet.

6.1.3. Brott som ungdomarna själva blir utsatta för

Den största anledningen till att både pojkar och flickor skulle välja att inte anmäla brott de ser är fortfarande att de inte vill vittna i en eventuell rättegång. Den största anledningen till att man väljer att anmäla brott är att man vill straffa den skyldige, som anges som en starkare anledning än innan projektet. Vi ser också en ökning hos flickorna i att de skulle välja att anmäla brott de utsatts för av anledningen att de själva tror de skulle må bättre. Fler uppger nu än innan att de vet hur man gör när man anmäler brott.

¹² Resultatet redovisas närmare i bilaga 4 med tabeller, procenttal och samtliga citat

6.1.4. Några röster från projektdeltagarna

Nedan följer citat från elever och övriga deltagare utifrån de enkäter vi använt för att utvärdera projektet.⁷

Elever

"Jag tyckte allt var roligt speciellt när vi fick visa vad vi lärt oss med ett eget föräldramöte."

"Jag tyckte allt var bra genomfört och intressant vissa delar intressantare än andra, men allt var bra."

"Man har lärt sig mycket om hur brott och utredningar och sånt går till."

"Man fick mer info om t ex. brottsjouren som jag inte visste något om."

"Projektet får en att tänka efter, vad man skulle göra om man t ex såg ett brott."

"Man fick lära sig mycket om hur det skulle kunna vara att vittna/ bli utsatt för ett brott."

"Jag tror jag blev säkrare med att kunna vittna om jag skulle behöva."

"Det jag tyckte var bra med projektet var att man fick uppleva hur det är att sitta med i en rättegång."

"Att man får mer kunskap om HUR man ska anmäla ett brott och vilken hjälp man kan få."

"Man fick lära sig mycket mer och fick mer mod att om man ser ett brott att anmäla."

"Att vi fick delta i en "rättegång" Man fick se hur det gick till i en rättegång."

"Man fick lära sig hur en rättegång går till och vad som händer om man begick ett brott"

"Det var rätt jobbigt att organisera föräldramötet men det var kul när vi väl var klara."

Skolpersonal

Skolpersonal svarar på frågan om de inom sin organisation märkt av några effekter.

"Ja i form av att personal och elever hänvisar till Våga Vittna eller kunskap de fick i projektet i till exempel diskussioner eller beslut i den dagliga verksamheten."

"Vi diskuterar kring konflikter och när det skall anmälas. Vi har ett fall just nu som är polisanmält som jag inte tror vi hade anmält annars."

Skolpersonal på frågan om de tycker det är viktigt att projektet får en fortsättning.

"Det tror jag är oerhört viktigt Vill fortsätta arbeta med detta även om det inte blir så stort som förra gången. Perfekt arbetsområde för 8:orna på våren och föräldramötet."

Polisen

Svar från deltagande polis på frågan om det är viktigt att projektet får en fortsättning

"Ja absolut, jag tycker det borde ingå i skolplanen!"

Svar på frågan om den deltagande polisen ser någon möjlighet att fortsätta delta i en fortsättning av projektet.

"Jag hoppas och vill det!"

Åklagare

Deltagande åklagare svarar på frågan om hon tror projektet kan ge några märkbara effekter framöver.

"Förhoppningsvis kan projektet ge resultat vad gäller större benägenhet att ställa upp och berätta hos polisen och senare vittna i domstol. För att detta ska få genomslagskraft så att det märks måste fler skolor genomföra projektet."

Domare

Deltagande domare svarar på frågan om han tycker det är viktigt att projektet får en fortsättning?

”Även om någon effekt inte är direkt mätbar, är jag ändå övertygad om att projektet har haft en positiv inverkan på ungdomarna. Mot den bakgrunden ser jag det som mycket angeläget med en fortsättning, även om det kommer att ske i andra former.”

6.1.5. Reflektioner enkätresultat

Vi känner i efterhand att enkäten vi använt oss utav varit svårarbetad både för eleverna att svara på och som utvärderingsverktyg av projektet. Enkäten valdes med anledningen att lättare kunna jämföra vårt resultat med Eskilstuna och Göteborg som använt sig av samma enkät. Vi har för fortsättningen tagit fram en ny enkät vi tror kommer vara bättre som utvärderingsverktyg.

Vårt resultat liknar i många avseenden Göteborg och Eskilstuna framförallt med drastiskt minskade ”Vet ej ” svar. Det är positivt att fler nu efter projektet tar ställning och vet vad de tycker. Vi ser även en positiv förändring i att fler väljer att anmäla brott de ser på grund av att de själva hoppas att andra skulle göra det. Detta tyder på en ökad insikt om den egna insatsens betydelse och att det känns rätt att anmäla brott man ser. Toleransnivån verkar ha minskat hos flickorna då de i högre utsträckning uppger att de även skulle anmäla mindre allvarliga brott.

Vi funderar mycket över vad den stora skillnaden mellan flickor och pojkar kan bero på. Får pojkarna inte lova att visa sig lika intresserade som flickorna i årskurs 8 eller har projektet inte tilltalat dem på samma sätt? Gällande kunskapsnivån så är det ytterst osannolikt att den minskat efter projektet. Att pojkarna skattat sin kunskapsnivå lägre för vissa aktörer efter projektet tror vi kan vara positivt i den bemärkelsen att de blivit mer medvetna om att verkligheten inte ser ut som den ofta beskrivs i film och media. Efter vi pratat med elever, lärare och föräldrar tror vi det kan vara en förklaring till att de skattat sin kunskapsnivå lägre än innan efter. De minskade ”vet ej” svaren tyder ändå på en ökad medvetenhet och kunskap. När vi nu ska ta fram en fortsatt modell för fler skolor att arbeta med känns det ändå viktigt att se hur den kan förbättras i avseendet att även killarna ska ta till sig projektet på samma sätt som flickorna tycks ha gjort. Samarbete med kommunens genuspedagog har inletts och det känns viktigt att fundera över hur vi bättre kan nå pojkarna i den fortsatta modellen.

När vi ser till de kommentarer om projektet som både pojkar och flickor lämnat på fråga 17 och 18 blir vi övertygade om att det är viktigt att projektet får en fortsättning.¹³ Vi har i samarbete med elever i den aktuella åldern tagit fram en ny enkät som vi använt i den fortsättningsmodell som nu pågår på en av pilotskolorna.

¹³ Kommentarer redovisas närmare i bilaga 4.

6.2. Sammanfattning av effekter efter projektstart

Nedan följer en sammanfattning av de effekter vi kunnat härleda till de åtgärder som genomförts sedan projektstarten.

- En tydlig förändring i kunskapsnivå från första mättillfället 2008 i jämförelse med det andra mättillfället i 2009 då Vet ej svaren minskat drastiskt.
- Majoriteten av eleverna har i utvärderingen uppgett att de tyckt det varit ett lärorikt och viktigt projekt som gett dem mer kunskap om rättsväsendet.
- Fler vet vart de kan vända sig när de råkar ut för ett brott och hur man går tillväga för att anmäla ett brott.
- Flickorna har ett ökat förtroende för rättsväsendet efter projektet
- Skillnad på uppskattad kunskapsökning mellan pojkar och flickor där flickorna har höjt sin kunskapsnivå mer än pojkarna.
- Ökad kunskap om brottsofferjouren och vart man kan vända sig för att få stöd.
- Polis, medlare och representanter från brottsofferjouren har lärt känna elever personligen.
- Lärarna har fått en ökad kunskap om hur de ska gå tillväga när ett brott sker på skolan och vad som händer i rättsprocessen
- Skolpersonalen kan återkoppla till workshopdagarna när ett brott uppstår eller vid andra tillfällen.
- Fler vill anmäla brott av anledningen att man hoppas andra skulle ha gjort det om man själv blev utsatt.
- Fler är beredda att anmäla brott som uppfattas som mindre allvarliga.
- Många av ungdomarna har uppgett att de känner sig säkrare efter projektet vad de ska göra om de ser eller blir utsatt för ett brott.
- Fler föräldrar hör av sig till Brottsofferjouren efter projektet.
- Polisanmälningar har gjorts från skolan som personalen uppgivit att de inte tror de skulle ha anmält om det inte varit för projektet.
- Polisen i Kungsbacka har efter projektet påbörjat arbetet med kontaktpoliser till samtliga högstadieskolor i kommunen.
- Gemensamma rutiner för polisanmälan om brott och anmälan till socialtjänsten har tagits fram i ett samarbete mellan skola, polis och socialtjänst

- Genomförd nätverksträff mellan skola, polis och socialtjänst har bidragit till en ökad dialog och en ökad kunskap om varandras roller.

6.3. Projektets fortsättning

Under hösten 2009 och våren 2010 har vi arbetat vidare med en ny modell av projektet som vi tagit fram tillsammans med rektor och skolpersonal på en av pilotskolorna. Modellen är framtagen för att fortsättningsvis kunna fungera som en del av lag och rätt undervisningen i årskurs 7. Innehåll och tidsplan ser ut som följande;

6.3.1. Hösten 2009

- vecka 38 Föräldramöte med presentation av Våga Vittna genomförs av BRÅ
- vecka 39 Enkätundersökning genomförs av lärarna själva
- vecka 40 Studiebesök hos polisen, genomförs i samarbete med skolans kontaktpolis
- vecka 45 Studiebesök hos tingsrätten i Göteborg
- vecka 47 Besök av/hos BOJ och medlare

6.3.2. Vårterminen 2010

- vecka 3, 4 Besök av dramapedagog/teatergrupp/dramaelever
- vecka 5 Besök av gymnasieelever som för diskussioner med eleverna kring sin filmade föreställning med fyra olika scener som speglar brott i ungdomarnas vardag.
- vecka 10 Avslutande föräldramöte och utvärdering av projektet

6.3.3. Fortsatt planering i samarbete med Göteborg och Mölndal

Under läsåret 2009/2010 har vi fortsatt att utveckla en pedagogisk modell tillsammans med en av pilotskolorna. Vi samarbetar även med "Ung och Trygg" i Göteborg och BRÅ i Mölndal med utformning av modellen. Utifrån de erfarenheter som dragits från våra pilotstudier planerar vi för en gemensam modell att erbjuda skolorna i våra tre kommuner. Till vår hjälp har vi köpt in det utbildningsmaterial Eskilstuna tagit fram efter sitt Våga Vittna projekt samt BRÅ:s handledningar "Du och Jag Rätt och Fel" samt "Vart går gränsen" för att använda i en fortsatt modell. Vi har också köpt in fler exemplar av de fyra böckerna med tema civilkurage. Teaterföreställningen som pågick parallellt med projektet har filmats för att kunna användas i en fortsättning av projektet.

7. Avslutande reflektion

Vi tycker att de redovisade effekterna faller väl inom ramen för de uppsatta projekt- effekt och delmålen. Projektet har gett oss stor kunskap om elever och lärares tankar som är till nytta i vår fortsatta satsning. Förlängd projekttid av BRÅ möjliggjorde nätverksträffen mellan skola, polis och socialtjänst. Träffen kändes som en viktig och bra avslutning på framtagandet av de gemensamma rutinerna och som en bra början på vårt fortsatta arbete.

Under 2010 kommer vi att erbjuda fler skolor stöd att arbeta med Våga Vittna i sin lag- och rättundervisning på skolan. En ny utvecklad modell där Våga Vittna blir en del av ordinarie undervisningen tror vi kan få en ännu bättre långsiktig effekt. Under hösten 2010 är vår ambition att få igång två nya skolor samt att fortsätta stötta de två pilotskolorna. Hur den framtida modellen kommer att se ut beror på befintliga resurser och i vilken utsträckning de olika aktörerna kan medverka. Lösningen vi ser är att ta fram en grundmodell som är möjlig för alla skolor att arbeta med och sedan plocka in aktörer utifrån i den mån det går. Vår målsättning är att den pedagogiska modellen skall vara ett tillgängligt stöd för alla skolor i framtiden.

Vi tror det har varit en stor vinst i att ha genomfört ett så omfattande pilotprojekt som uppstart och för att väcka frågan. Det har inneburit många värdefulla möten, kontakter och kunskaper till det framtida arbetet. Pilotprojektet har fått stor uppmärksamhet och spridning runt om i kommunen och Våga Vittna har blivit ett "känt" varumärke som många känner till, vilket underlättar det fortsatta arbetet.

8. Bilagor

Bilaga 1	Enkätundersökning 2008
Bilaga 2	Flödesschema med information
Bilaga 3	Forumteatern
Bilaga 4	Enkätresultat 2009
Bilaga 5	Gemensamma rutiner för skolan vid brott
Bilaga 6	Första enkäten 2008
Bilaga 7	Omarbetad enkät 2009
Bilaga 8	Träff och informationsmöte, unga vittnesstödjare
Bilaga 9	Nätverksträff skola, polis, socialtjänst
Bilaga 10	Artikel temadag
Bilaga 11	Artikel temadag
Bilaga 12	Artikel unga vittnesstödjare
Bilaga 13	Artikel teaterföreställning
Bilaga 14	Artikel teaterföreställning
Bilaga 15	Artikel nätverksträff
Bilaga 16	Artikel nätverksträff